

A HORROR FILOZÓFIÁJA

A lehetetlen film filozófiája

NEMES Z. MÁRIÓ

LICHTER PÉTER ÉS MÁTÉ BORI ESSZÉFILMJÉBEN A ZSÁNERESZTÉTIKAI TEÓRIA ÉS FILM TALÁLKOZIK A VÁGÓASZTALON.

Marcel O’Gorman szerint a kortárs médiaelméletnek nem nyomtatott szövegeken keresztül kellene értelmezői munkát végeznie, hiszen a digitális kultúra megértésének a kulcsa az alkalmazott médiateória, mely inkább a digitális művészet gyakorlatába illeszkedik, mintsem az információtudomány hagyományos akadémiai diskursusába. Lichter Péter és Máté Bori *A horror filozófiája* című új alkotása ebből a szempontból (is) figyelemre méltó, hiszen az egész estés kísérleti film Noël Carroll azonos című, a megjelenése óta eltelt harminc évben klasszikussá vált, műfajelméleti munkájának „konceptuális kommentárja”. A Carroll-kötetből kiemelt hét idézetet a *Rémálom az Elm utcában* (1984) és a *Rémálom az Elm utcában 2.: Freddy bosszúja* (1985) 35 mm-es tekercseinek képzőművészeti eljárásokkal (roncsolás, festés, karcolás) történő kisajátítása helyezi egy újfajta érzéki-elméleti kontextusba.

Carroll könyve úttörő volt a magában, hiszen az akadémiai rendszer és magaskulturális közeg által mindig is gyanakodva figyelt horror általános és egyetemes elméleti megközelítésére törekedett. Ennek során központi problémaként jelenik meg az a komoly esztétikatörténeti kontextussal rendelkező, ellentmondásos jelenség, melyet a szerző a „horror paradoxonának” nevez, miszerint a befogadói tapasztalatot tetszés és visszatetszés kettőssége jellemzi. Carroll megoldási javaslata azon a Lichter és Máté által is megidézett gondolaton alapszik, hogy a horrortörténetek nagy része egy lehetetlen lény („szörny”) létét próbálja bizonyítani, és annak eredetét, szándékát és „világát” igyekszik felfedni. „Miután ez a revelációs folyamat végbement,

kíváncsiságunk arra irányul, vajon sikerülhet-e felülkerekedni a lény felett, tehát ez lesz az a narratív kérdés, amely elkísér bennünket a végkifejletig. A szóban forgó élvezet itt a szó tág értelmében kognitív jellegű.” (Noël Carroll: *A horror paradoxona*, fordítása, Metropolis 2006/1, <http://metropolis.org.hu/a-horror-paradoxona>) A visszatetszés, vagyis az undor, mintegy ennek a kognitív élvezetnek az „ára”, a kíváncsiság kielégítésének esztétikai kompenzációja. Carroll elmélete tehát a horror műfajának narratív formáit részesíti előnyben, melyeket a jelentés keresés és-alkotás felfedezői aktivitása mentén tesz a szellemközpontú magaskultúra számára is elfogadhatóvá.

A rendezőpáros alkotása nem csupán a Freddy-filmeket dekonstruálja, hanem ezen keresztül Carroll fenti tételét is, hiszen a töredékes-roncsolt filmképek örvénylése ellehetetleníti a felfedezői narratív-

va létrehozását, vagyis élvezet helyett kognitív feszültség generálódik az idézetek értelmezési ajánlata és a képek narratív értelmezhetlensége között. Ugyanakkor az undor fenomenológiája is átalakul, hiszen a vibráló színek és absztrakt formák átesztétizálják a tematikailag visszatetszőt, vagyis a horror paradoxona újratereztődik, de épp a Carroll-féle narratív kíváncsiságon és tematikai analízisen túli érzéki-materiális entrópiában. Nem arról van szó, hogy a narratíva teljesen megsemmisül, hiszen a Freddy-filmek történetei intertextuálisan megidéződnek, de ezek csupán – Freddy rémálomszerűségét mediálisan is kihangsúlyozva – fantomszerű anyag-töredékek a horror darológépezete számára, mert érintetlen és „eleven” egészként nem hozzáférhetőek. Ugyanakkor lehet, hogy a narratív gondolkodás alapvetően mindig is a nem-narratív elfojtására vagy jelentéssé alakítására törekedett. Lehet, hogy a horror filozófiai értelemben vett botrányossága épp ezen tevékenység kudarcában, illetve ezen kudarc felszabadító és zavarba ejtő érzékiségében keresendő. Abban, hogy nem csak a szörny „lehetetlen lény”, hanem a horror mint szörnyfilm is „lehetetlen film”, melynek testetlen szövete mindig felfeslik az össze nem illő anyagiságok uralhatatlan kísértetjárása mentén.

A HORROR FILOZÓFIÁJA – magyar, 2020. Rendezte, vágó: **Lichter Péter** és **Máté Bori**. Szöveg: **Noël Carroll**. Zene: **Horváth Ádám Márton**. Producer: **Nedeczky Dóra**. Gyártó: **Mindwax**.

„A lehetetlen lény, a szörny”

